

Analiza zagrożeń wynikających z korzystania z portali społecznościowych

W obecnych czasach niemal każdy internauta korzysta z portali społecznościowych. Niezależnie od pozycji społecznej stwierdza się, że komunikacja przy użyciu portali społecznościowych na dobre wpisała się w codzienne życie.

Zagrożenia, jakie czyhają na internautów to nie tylko reklamy spam, ale również bardziej wyszukane oszustwa, którymi są np. kradzież danych z pozornie prywatnych kont innych użytkowników, czy zainfekowanie innego komputera. Działanie takie prowadzi do utraty cennych danych albo też pieniędzy, narażając tym samym znajomych.

Celem pracy jest ukazanie, jak wiele zagrożeń dotyka jedną z największych grup osób korzystających z zasobów Internetu, a mianowicie dzieci i młodzież. Często nieświadome padają ofiarami przestępstw poprzez niewłaściwą konsumpcję serwisów internetowych.

W trakcie realizacji badań zastosowano metodę ankiety oraz wywiadu z wybranymi respondentami oraz osobami, które dzięki swojemu doświadczeniu zawodowemu stanowią bogate źródło informacji. Osobami biorącymi udział w ankiecie byli uczniowie z klas podstawowych oraz gimnazjum Zespołu Szkół nr 2 w Ropczycach oraz uczniowie liceum w Zespole Szkół nr 2 im. E. Kwiatkowskiego w Dębicy. Ankietowani odpowiadali na zadane pytania bez większych trudności.

Część merytoryczna pracy przygotowana została w oparciu o analizę tematyczną literatury bezpośrednio związanej z pojęciem Internetu, zagrożeniach wirtualnych, jak również mediami społecznościowymi. W dużym stopniu przydatne stały się wszel-

kie artykuły ze źródeł internetowych. W sieci można znaleźć aktualne badania, raporty, które stanowią odpowiednią podstawę do analizy podjętego w tej pracy problemu.

W pierwszym rozdziale przybliżone zostaną: historia i rozwój Internetu oraz sposób działania portali społecznościowych. Następnie ukazany zostanie szerzej problem zagrożeń, wynikających z użytkowania serwisów internetowych oraz ich wpływ na grupę osób najbardziej narażonych na negatywne działanie mediów społecznościowych.

W ostatnim rozdziale zaprezentowano i omówiono badania własne na temat wymienionych zagrożeń, ich oddziaływanie na poszczególne grupy wiekowe osób oraz świadomość występowania tych zagrożeń.

Przyczyną wielu głosów przemawiających za przygotowaniem młodzieży do poruszania się i rozsądnego korzystania z portali społecznościowych jest z całą pewnością ich wszechobecność w codziennym życiu każdego człowieka. Największą grupą korzystającą z dobrodziejstw Internetu, a jednocześnie najbardziej narażoną na jego negatywne oddziaływanie stanowią osoby uczęszczające do szkoły podstawowej i gimnazjalnej. Omawiany środek masowego przekazu nieodzwrotnie wpływa na kształtowanie się i rozwój emocjonalny jednostek.

Prawdziwa eksplozja rozwoju technologicznego powoduje, że społeczeństwo zmuszone jest do nadążania i śledzenia nowin techniki po to, aby człowiek nie pozostawał w stagnacji w ciągle zmieniającym się świecie. To właśnie wspomniana technika miała na celu ekonomiczne zarządzanie czasem, jednak efekt okazał się zupełnie różny od zamierzonego. Brak czasu na poranną rozmowę, internetowe serwisy oferujące dzieciom bajki na dobranoc, zamiast tradycyjnie przeczytanych książek na powoduje zanik relacji i emocjonalne ograniczenie. Ponadto nieograniczony dostęp do Internetu i każdej usługi staje się niemalże zastępczym rodzicem, pozbawiając przy tym tego, co najważniejsze dla bezpośredniego kontaktu i bliskości, zapewniającej prawidłowy rozwój i poczucie bezpieczeństwa.

Nie trudno zauważyć, że dla kształtującej się dopiero osobowości młodego człowieka wszelkie wpływy czynników zewnętrznych, takich jak Internet mogą być zarówno korzystne, jak i bardzo negatywne. Upowszechnienie tego środka przekazu dało możliwość stworzenia sytuacji jakościowej i ilościowej dla nowych metod edukacyjnych i rozwojowych dzieci i młodzieży. Internet i serwisy społecznościowe stają się sprzymierzeńcem w działaniach wychowawczych lub wrogiem w zależności od tego, jak dziecko zostało przygotowane do konsumpcji omawianych udogodnień techniki. Poprzez korzystanie z sieci następuje budowanie wartości albo ich destrukcja, przekazywanie prawdy lub kłamstwa, rozwój młodego człowieka albo jego prymitywizację, osłabianie więzi międzyludzkich lub ich umocnienie.

Należy zwrócić uwagę, jakie rodzaje wpływu środków masowego oddziaływania na dzieci wyodrębniono¹:

Wpływ bezpośredni – wywierają go filmy, programy telewizyjne; jest to natychmiastowa reakcja emocjonalna danego środka przekazu oraz intelektualna obejrzanych treści.

Wpływ addytywny – występuje na zasadzie działania mechanizmów drażenia tematu. Każdy przekaz wywiera określony na człowieka: mały, prawie niedostrzegalny wpływ, który potem sumuje się z innymi obejrzanymi programami, powodując wyraźne zmiany w psychice odbiorcy.

Wpływ podświadomy – widz na początku stara się odrzucić prezentowane postawy ze względu na określony kontekst. Po pewnym czasie okoliczności towarzyszące są zapominane, a emocjonalne napięcie, które wywołują postaci po drugiej stronie ekranu telewizji lub monitora, zostają w odbiorcy komunikatu na dłużej.

W związku z powyższymi przykładami należy zapamiętać, że oglądanie wszelkich programów, filmów, teledysków przez dzieci z wykorzystaniem Internetu lub telewizji nie może pozostać bez konsekwencji dla ich osobowości.

¹ S. Bębas, J. Plis, J. Bednarek, *op. cit.*, s. 195–196.

Czas spędzony przed komputerem wywiera bezpośredni wpływ w procesie rozwoju fizycznym dzieci. Ogranicza bowiem aktywność ruchową, minimalizuje czas przebywania na świeżym powietrzu, co skutkuje zmęczeniem i gorszym samopoczuciem, zmęczenie, a w konsekwencji wady wzroku dzieci i nastolatków.

Należy zwrócić uwagę na treści, jakie zostają wyszukiwane przez najmłodszą grupę użytkowników Internetu. Większość bowiem programów i treści zamieszczanych w sieci przepełnione są wyolbrzymioną przemocą, zupełnie nieporównywalną z rzeczywistością. Zagroženiem w takich sytuacjach jest z całą pewnością brak rozgraniczenia w świadomości dzieci między światami: realnym i wirtualnym. Sprawia to, że reagują one na to, co dokładnie w danym momencie widzą, usiłując przy tym naśladować swoich idoli i bohaterów. Uważają to za coś zupełnie normalnego i godnego naśladowania. To bez wątplenia niepokojące zjawisko, bowiem to właśnie w młodym wieku człowiek uczy się najwięcej przez obserwację otoczenia. W związku z powyższym dzieci i młodzież powinny czerpać wzorce nie z Internetu, ale bezpośrednio z kontaktów z rodzicami, nauczycielami, rówieśnikami. Główną rolę rodziców i przełożonych jest zachęcanie młodych ludzi do rozmowy, do bezpośrednich kontaktów i nawiązywania relacji nie z komputerem, ale z drugim człowiekiem.

Przedmiot i cel badań

Do przeprowadzenia badań wykorzystano metodę wywiadu i ankiety. Kwestionariusz zalicza się do nurtu badań ilościowych. Wyróżnia się podejście rozpoznawcze zastosowanych narzędzi, które też zastosowano w niniejszej pracy. Jest to najpopularniejsze zastosowanie wywiadów grupowych. Podstawowe cele tego typu działań to budowa lub też sprawdzenie kwestionariusza, którego wyniki wykorzystuje się w dalszych etapach badań². Przedmiotem takiego wywiadu jest dobór słownictwa w kwestionariuszu wywiadu lub ankiecie. Dzieje się tak nie bez powodu. Badacz

² J. Bazarnik, *Badania marketingowe; metody i oprogramowanie komputerowe*, Warszawa–Kraków 1992, s. 25.

opracowujący ankietę, bardzo często konstruuje ją z punktu widzenia własnej rzeczywistości oraz używa języka, który nie zawsze musi być zrozumiały dla respondentów.

Badaniem objęto grupę 100 uczniów w przedziale wiekowym od 12 do 18 roku życia, bowiem w tej grupie znajdują się osoby najczęściej korzystające z Internetu oraz najbardziej narażone na wszelkie zagrożenia wynikające z nieprawidłowej konsumpcji mediów społecznościowych. Respondenci uczęszczają do Zespołu Szkół nr 2 w Ropczycach oraz do Zespołu Szkół nr 2 im. E. Kwiatkowskiego w Dębicy.

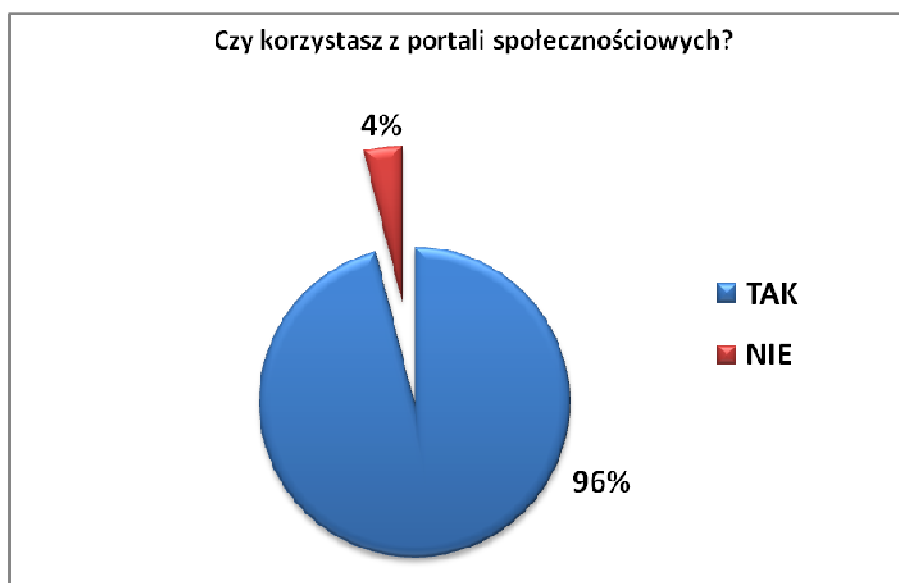
Tematem niniejszej pracy jest analiza zagrożeń wynikających z użytkowania portali społecznościowych. Założono, że grupą najbardziej narażoną na zagrożenia w sieci są dzieci uczęszczające do szkoły podstawowej i gimnazjalnej. W dalszej części pracy ukazano słuszność postawionej hipotezy. Ankiety po 50 sztuk zostały przedłożone dyrektorom szkół, w których były one przeprowadzone. Wszystkie zostały zwrócone kompletnie i wypełnione w należyty sposób.

Wyniki badań i ich omówienie

Na początku rozważań przyjęto, że znaczącą grupą korzystającą z Internetu są dzieci uczęszczające do szkoły podstawowej i gimnazjum w przedziale wiekowym od 12–15 lat. 45% respondentów przyznała się, że posiada konta na portalach społecznościowych i regularnie z nich korzysta. Większy udział w zasobach Internetu wykazuje młodzież w wieku od 16–18 lat, bo to już 55% spośród wszystkich ankietowanych. Przedstawione wyniki obrazują, jak duża część osób z częściowo rozwiniętą świadomością emocjonalną korzysta z różnych dobrodziejstw sieci. Należy w tym miejscu zwrócić uwagę na przygotowanie edukacyjne pod względem umiejętności działania w wirtualnym świecie tej grupy społecznej. Z wywiadu przeprowadzonego z dziećmi i młodzieżą wynika, że nie potrafią zidentyfikować wszystkich zagrożeń, jakie niesie ze sobą udział w internetowej społeczności. W tym miejscu ogromną rolę powinni odgrywać rodzice i wychowawcy, uświadamiając młodym ludziom, że Internet to nie tylko rozrywka i uła-

twienie w codziennym życiu, ale przede wszystkim sieć przepęt-
niona zasadzkami.

Wykres 3.1. Procentowy udział korzystających z portali społecznościowych [%]

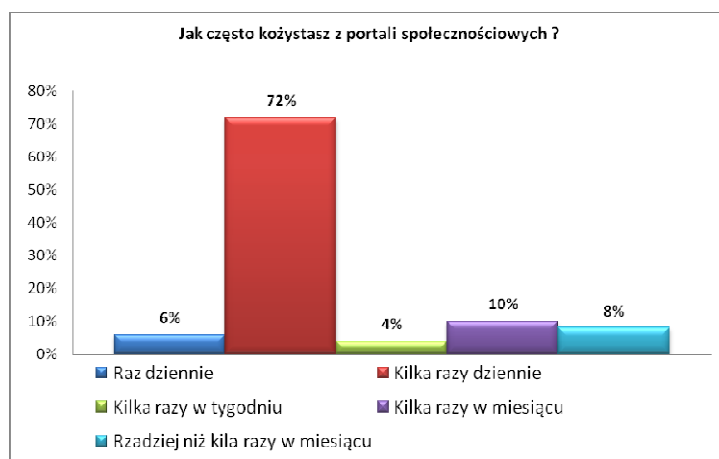
Źródło: badania własne.

W trakcie przeprowadzania kwestionariusza zadano respondentom pytanie o ich obecność i ewentualny udział w portalach społecznościowych. Wcześniej założono, że większość z badanych zaznaczy swoją obecność w wirtualnym świecie. Wyniki badań potwierdziły słuszność założenia. 96% ankietowanych posiada konto na przynajmniej jednym portalu społecznościowym, a tylko 4% nie jest zarejestrowana na żadnym z nich lub też nie chce się przyznać do jego posiadania.

Jeżeli chodzi o częstotliwość użytkowania serwisów społecznościowych dane nie powinny być zaskoczeniem. 72% respondentów zaznacza, że kilka razy dziennie korzysta z portali internetowych, 6% przyznaje, że loguje się do sieci raz dziennie. 4% spośród wszystkich badanych twierdzi, że odwiedza wirtualną rzeczywistość kilka razy w tygodniu, natomiast 10% kilka razy

w miesiącu, 8% uczniów korzysta z portali rzadziej niż kilka razy w miesiącu. Pokazane na wykresie liczby bez wątpienia przepełniają niepokojem, bowiem nie trudno zauważyć, że korzystanie z Internetu wśród młodych ludzi, to przede wszystkim wszelkie serwisy społecznościowe, a nie jak być powinno w tym przedziale wiekowym użytkowanie sieci w celach edukacyjnych. Portale stają się dla młodzieży i dzieci drugim domem, a wirtualni znajomi częściej spotykani niż przyjaciele z podwórka. Działania takie indukują szereg zagrożeń: od destrukcji lub nawet zaniku prawidłowych relacji międzyludzkich, przez ograniczenie zaufania do drugiego człowieka, trudnością z komunikacją, wyrażaniem własnych emocji w świecie rzeczywistym, aż do zamknięcia i znieczulenia na problemy innych osób niebędących w wirtualnym kręgu. Niekontrolowane użytkowanie portali społecznościowych przez osoby w młodym wieku, bez odpowiednio wykształconej świadomości i granicy zaufania może powodować, że bardzo łatwo i stosunkowo szybko zostaną narażone na niepożądane działanie ludzi, pragnących krzywdy niewinnych dzieci. Coraz więcej dzieci staje się ofiarami pedofila, a nękanie, przemoc i agresja wśród rówieśników funkcjonuje niemal na porządku dziennym.

Wykres 3.2. Częstotliwość korzystania z portali społecznościowych [%]

Źródło: Badania własne.

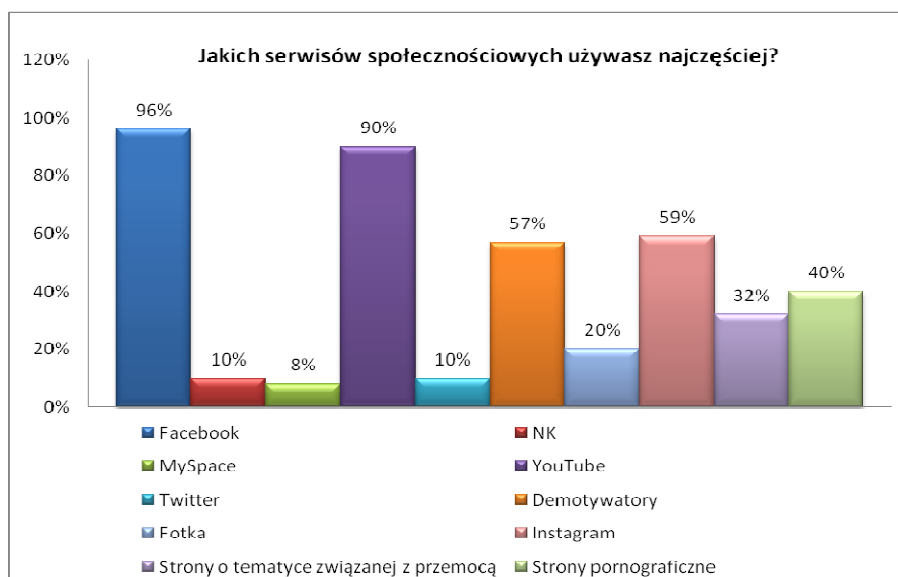
Kluczowe w toku niniejszych rozważań są wyniki, które obrazuje poniższy wykres. Internet to nie tylko źródło pożytecznych informacji, ale również szereg zbędnych treści, które mogą negatywnie wpływać na rozwój dzieci i młodzieży, Problem pornografii, omówiony szerzej wcześniej w niniejszej pracy, od dawna okazuje się ogromnym problemem, zwłaszcza w dobie Internetu. Treści erotyczne są dostępne właściwie dla każdego użytkownika, niezależnie od wieku. Oczywiście, istnieje szereg stron, które wymagają odpowiedniego potwierdzenia wieku internauty, jednak złamanie tej bariery dla dzisiejszego nastolatka nie stanowi z pewnością żadnej trudności. Nie trzeba udowadniać, jak ciężkie w skutkach dla psychiki młodego człowieka może być korzystanie z tego typu serwisów. 40% ankietowanych przyznaje, że korzysta lub korzystało z tego typu treści. Analiza ankiety wskazuje, że młodzież w wieku 16–18 lat znacznie częściej zagląda na portale erotyczne niż dzieci w przedziale wiekowym 12–15 roku życia. Nie zmienia to jednak faktu, że najmłodszy spośród badanych osób również sięga po nieodpowiednie dla nich treści. W tym miejscu należy zadać sobie pytanie, czym w późniejszym życiu skutkować będzie ingerencja portali pornograficznych w życie dzieci i nastolatków?

Wielu młodych ludzi, którzy zaczynają oglądać pornografię w okresie dojrzewania, początkowo odczuwa wstyd, zmniejszoną pewność siebie i niepewność na tle seksualnym, ale uczucia te szybko zmieniają się w przyjemność z oglądania. Dodatkowo pornografia prowadzi do wyeliminowania uczucia serdeczności w późniejszym życiu rodzinnym. Oglądanie pornografii przez nastolatków deformuje ich rozwój w okresie, w którym powinni nauczyć się radzić sobie ze swoją seksualnością, gdy kształtują się dopiero ich postawy moralne oraz gdy najbardziej narażeni są na niepewność co do swoich przekonań seksualnych. Ponadto pornografia prowadzi do zniekształcenia percepcji społecznej.

Z pojęciem pornografii w Internecie bezpośrednio wiąże się termin cyberseksu. Zarówno jedno jak i drugie jest silnie uzależniające i może prowadzić do nałogowych zachowań seksualnych,

które zmniejszają lub nawet uniemożliwiają normalne funkcjonowanie w późniejszym życiu³. Należy zaznaczyć, że zachowania mające na celu regularne bądź okazjonalne wizyty na portalach pornograficznych pociągają za sobą różnego rodzaju akty agresji i przemocy. 32% badanych przyznaje, że miewa kontakt ze stronami o tematyce związanej z przemocą.

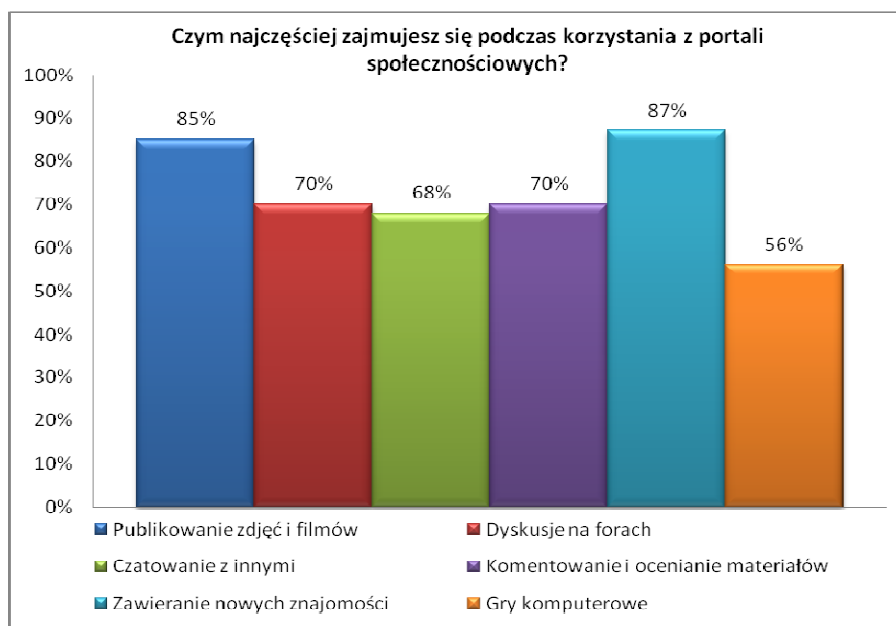
Wykres 3.3. Popularność używanych serwisów społecznościowych [%]

Źródło: badania własne.

³ P. Fagan, *Wpływ pornografii na jednostkę, małżeństwo, rodzinę, społeczeństwo* (02.05.2015 r.).

Wykres 3.4. Najczęstsze zajęcia użytkowników podczas korzystania z portali społecznościowych [%]

Źródło: badania własne.

Powyższy wykres pokazuje, jakie zachowania najczęściej towarzyszą młodym ludziom w trakcie korzystania z internetowych portali. Część z tych działań pozornie nie wydaje się być poważnym zagrożeniem dla internauty, jednak jak już wielokrotnie podkreślono w pracy, dla osoby z niewykształconą świadomością, każda nieumiejętna ingerencja może prowadzić do sporych problemów. 87% ankietowanych przyznaje, że portale społecznościowe służą przede wszystkim do zawierania nowych znajomości.

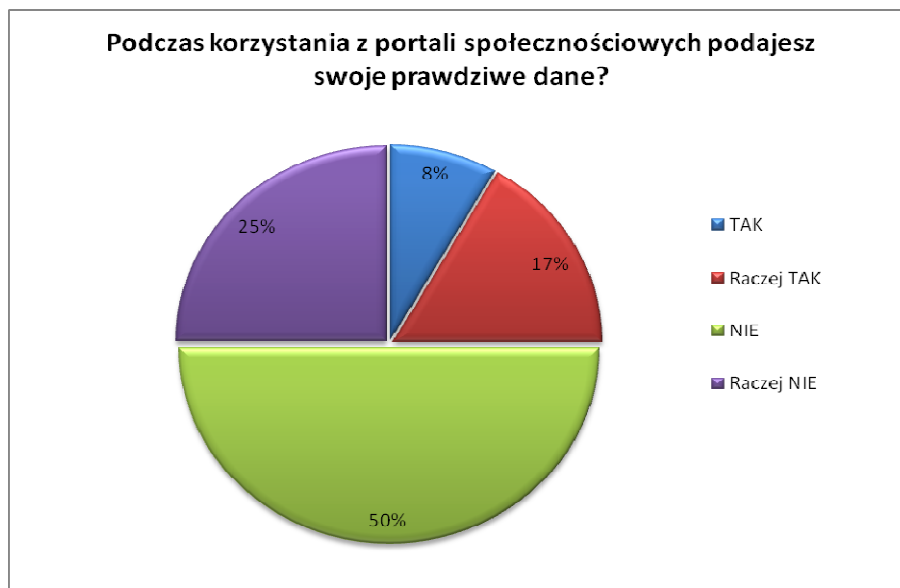
W tym zachowaniu pozornie nie ma nic niepokojącego, bowiem wyszukiwanie przyjaźni, które z czasem ulegają zatarciu przynosi raczej pozytywne skutki. Problem pojawia się w sytuacji, kiedy dzieci nawiązują relacje z fikcyjnymi postaciami, naśladują je, identyfikują się z nimi. Może to prowadzić do zaniku własnej tożsamości. Nie trzeba długo szukać, aby na Facebooku nastolatki

zobaczyć w gronie internetowych znajomych Justina Biebera bądź Miley Cyrus. Z kolei publikowanie zdjęć i filmików na profilu, do którego przyznaje się aż 85% respondentów, bez wątpienia indukuje zagrożenie w postaci nękania, śledzenia, powodować może poczucie kompleksów, zwłaszcza wśród dziewczynek.

Wiąże się to bezpośrednio z komentowaniem i ocenianiem zamieszczanych materiałów, które zwłaszcza wśród młodych osób często bywają niepoehlebne.

Nie trzeba nikomu udowadniać, że zdecydowanie łatwiej obrażać drugą osobę przy użyciu omawianego narzędzia, aniżeli w rzeczywistości. Niestety, jest to często wykorzystywane.

Wykres 3.5. Anonimowość w sieci [%]

Źródło: badania własne.

Biorąc pod uwagę fakt, iż anonimowość w sieci to właściwie teoretyczne pojęcie, postanowiono zapytać respondentów, czy rejestrując się na portalach społecznościowych podają swoje prawdziwe dane, czy może posługują się pseudonimami. Problem anonimowości w sieci został już omówiony w niniejszej pracy szerzej, jednak w tym miejscu należy skupić się na niebezpieczeń-

stwie, jakie niesie ze sobą zamieszczanie prawdziwych treści w sieci. 50% ankietowanych twierdzi, że nie ujawnia swoich prawdziwych danych, jednak 17% dzieci nie waha się zamieszczać w sieci informacji na temat miejsca zamieszkania, numeru telefonu i innych prywatnych treści. Osoby takie bardzo łatwo zlokalizować, a biorąc pod uwagę fakt ufności tak młodej grupy społecznej do osoby z zewnątrz jej otoczenia, może to indukować problem pedofilii, włamań, kradzieży, porwań i przemocy.

Należy wzmocnić edukację dzieci i młodzieży w zakresie ujawniania prawdziwych danych w sieci, bowiem nieświadomość w tej kwestii może nieść ze sobą bardzo poważne skutki. Nie do przyjęcia w obecnym świecie, przepełnionym zagrożeniami, jest sytuacja, w której 12-letnie dziecko zamieszcza w sieci wszystkie informacje, a przy tym nawiązuje kontakty z różnymi „wirtualnymi przyjaciółmi”.

Wnioski

- **Portale społecznościowe stanowią zagrożenie** głównie dla dzieci w wieku 12–15 lat.
- **Największym zagrożeniem dla dzieci i młodzieży** okazują się portale o tematyce pornograficznej.
- **Stalking w Internecie** stanowi podstawowy problem współczesnych użytkowników sieci.

Podsumowanie

Media społecznościowe są obecne w każdej dziedzinie życia dzieci, nastolatków, jak i osób dorosłych. Ciągłe rosnąca potrzeba dzielenia się informacjami z innymi ludźmi, często obcymi, jak również z rodziną i przyjaciółmi w trybie natychmiastowym powoduje, że korzystanie z Internetu i portali społecznościowych stało się już codziennością. Popularyzacji tego zjawiska sprzyja możliwość korzystania z sieci nie tylko z komputera, ale przede wszystkim z narzędzi mobilnych.

W literaturze pojawia się coraz więcej publikacji na temat zagrożeń, jakie niesie ze sobą użytkowanie Internetu i portali społecznościowych przez młode pokolenie.

Mimo dobrodziejstwa, jakim bez wątpienia jest Internet, okazuje się jednocześnie skupiskiem zagrożeń i niebezpieczeństw czyhającym na dzieci i młodzież.

Celem pracy było okazanie, że użytkowanie portali społecznościowych stanowi poważne zagrożenie dla internautów nieumiejętnie użytkujących omawiane narzędzie. Założono także, że nieświadomość w korzystaniu z serwisów internetowych jest główną przyczyną późniejszych zagrożeń wynikających z funkcjonowania w wirtualnej rzeczywistości. Oba cele zostały zrealizowane. Przeprowadzone badania na uczniach Zespołu Szkół nr 2 w Ropczycach oraz Zespołu Szkół nr 2 im. E. Kwiatkowskiego w Dębicy potwierdzają, że problem zagrożeń w Internecie istnieje i jeśli nie zostaną podjęte odpowiednie działania edukacyjne mające na celu uświadamianie młodego pokolenia o niebezpieczeństwach w sieci, będzie się tylko pogłębiał.

W niniejszej pracy, oprócz dokładnej analizy poszczególnych zagrożeń wynikających z korzystania z Internetu, przedstawiono także rys historyczny Internetu. Ukazano jego genezę, zasadę działania domen internetowych oraz skupiono się na analizie użytkowników Internetu. Ponadto zajęto się problemem tożsamości i anonimowości w sieci, co ma bezpośredni związek z tematem pracy.

Rozdział drugi obejmuje tematykę mediów społecznościowych. Ukazano rodzaje portali i podjęto próbę scharakteryzowania najważniejszych. Kluczowa w odniesieniu do założeń pracy jest dokładna analiza zagrożeń wynikających z użytkowania portali internetowych.

Ostatnia część obrazuje wyniki przeprowadzonych badań oraz wnioski, jakie nasuwają się po wnikliwym przeanalizowaniu literatury oraz odpowiedzi respondentów.